

2020. – izaicinājumu gads

***Ineta Stabulniece, Pēteris Lakovskis, Ilze Skrabule,
Sanita Zute, Baiba Palse, Elīna Legzdiņa***
Agroresursu un ekonomikas institūts

2020. gads iezīmējies ar nopietniem izaicinājumiem – pasauli pārstaigā Covid–19 pandēmija, kuras radītie ierobežojumi un sekas būtiski maina mūsu domāšanu, plānus, prioritātes un rīcību. Šis laiks ir parādījis, cik nozīmīga ir spēja valsts mērogā nodrošināt savus iedzīvotājus ar vietējo pārtiku. Tāpēc arī Agroresursu un ekonomikas institūta zinātnieki ir pieņēmuši šos izaicinājumus un aktīvi piedalījušies valsts definēto problēmu risinājumu izstrādē, iesaistoties vairāku pētījumu programmu uzsaukumos ar jauniem projektu pieteikumiem.

Laukaugu selekcijas un agroekoloģijas nodaļas (LSAN) pētnieku darbs turpinās gan starptautiskajos, gan nozīmīgos Latvijas mēroga projektos. Pētījumu rezultātu un atziņu apkopojums un izglītojošu ineraktīvu materiālu gatavošana Eiropas valstu lauksaimniekiem tiek veikta projekta "Liveseed" ietvaros. Februārī sarīkotais seminārs Zemkopības ministrijā par hibrīdo populāciju lomu bioloģiskajā lauksaimniecībā sniedza ne tikai izzinošu informāciju, bet arī palīdzēja risināt aktuālus likumdošanas jautājumus bioloģiskajā sēklaudzēšanā. Šogad uzsākām darbu vēl vienā Fundamentālo un lietišķo pētījumu projektā, kas veltīts slāpekļa efektīvas izmantošanas novērtēšanai kartupeļiem. Institūtā veiksmīgi tiek īstenoti LAD pārraudzītie sadarbības projekti ar komersantiem, līdztekus 10 jau esošajiem projektiem šogad uzsākti vēl 3 jauni dažādos pētniecības virzienos. Zemniekus ļoti interesē nezāļu ierobežošanas un sējumu kopšanas tehnoloģiju pētījumi. Nozīmīgi rezultāti paredzami jaunu graudaugu produktu izstrādei veltītā projektā, bet pavisam neparasta tēma tiek risināta pētījumā par konditorejas produktu izstrādi no kartupeļiem. Nobeigumam tuvojas kailgraudu miežu šķirnes 'Kornelija' komercializācijai veltīts projekts. Šķirnei 'Kornelija' kā pirmajai Latvijas graudaugu šķirnei pieteikta selekcionāra tiesību aizsardzība visā ES teritorijā. Rudens pusē pati šķirne un projekta rezultāti plaši tika prezentēti izstādē "Rīga Food 2020". Laukaugu selekcionāri turpina jaunu šķirņu veidošanu ZM atbalstītā projekta ietvaros. Turpinās darbs ģenētisko resursu saglabāšanā, pavairošanā un izpētē. LSAN daļās Dižstendē, Priekuļos un Viļānos turpinās laukaugu šķirņu demonstrējumi gan bioloģiskajos, gan integrētajos audzēšanas apstākļos, bioloģiskās daudzveidības izvērtēšana, SEG emisiju uzskaites pilnveidošana un citi ZM atbalstīti pētījumi.

AREI Bioekonomikas nodaļā īstenoti starptautiskas un nacionālas nozīmes projekti – *PoliRural*, LAP 2014.–2020. g. atbalsta ietekme uz bioloģiskās lauksaimniecības attīstību, Lauksaimniecības ekonomiskā kopaprēķina sagatavošana, Latvijas lauku saimniecību uzskaites datu tīkla un Latvijas tirgus un cenu informācijas sistēmas darbības nodrošināšana, pētījums par risku vadību

ES lauksaimniecībā u.c. Veiktie pētījumi saistīti ar institūta pēnieciskajiem virzieniem – bioresursu industriju ilgtspējīga attīstība, ražošanas procesu efektivitāte un saimniecību konkurētspēja, kā arī teritoriju ilgtspējīgas attīstības iespēju izpēte. Pozitīvi vērtējama tendence, ka palielinās starpdisciplināri pētījumi, kuros iesaistās abu AREI zinātnisko nodaļu zinātnieki. 2019. gada nogalē Dr.oec. Inese Biukšāne aizstāvēja promocijas darbu "Latvijas zivsaimniecības nozares konkurētspējas novērtēšana klastera ietvaros".

Covid-19 2020. gadā ieviesa korekcijas zinātnieku plānos. Daudzas starptautiskas konferences tika atceltas vai pārceltas, tai skaitā Pasaules miežu simpozijš, kura norise bija paredzēta 2020. gada vasarā Latvijā, tika pārcelts uz 2021. gadu. Simpozija organizēšanā iesaistīti arī AREI zinātnieki, nodrošinot lauka izmēģinājumu demonstrējumus. Izaicinājums bija vairāku semināru un lauka dienu organizēšana interaktīvā vidē attālināti. Tūlīt pēc pandēmijas ierobežojumu ieviešanas martā attālināti tika organizēts seminārs par sojas un lopbarības miežu audzēšanu ar ļoti zīmīgu tēmu "Vai spēsim pielāgoties mainīgajiem apstākļiem". Ka to spējam, pierādīja dalība vēl vairākos semināros un lauka dienās, kas tika organizētas attālināti.

Ļoti priecājamies, ka vasaras vidū bija iespēja noorganizēt lauka dienas klātienē Priekuļos un Dižstendē, kuras deva iespēju plašu interesentu loku iepazīstināt ar veikumu izmēģinājumu laukos. Lauka dienas Stendes pēniecības centrā notika vēl nebijušā formātā – lauka dienu sākumā īsa teorētiskā ievaddaļa, pēc tam sekoja iepazīšanās ar laboratoriju un siltumnīcu, un brīva pārvietošanās pa apskates objektiem (izmēģinājumu laukiem), orientējoties pēc kartes, mājražotāju tirdziņš un nodarbības bērniem.

Iepriecina AREI darbinieku vēlme mācīties un paaugstināt kvalifikāciju. Balstoties uz lauksaimnieciskiem pētījumiem, astoņi pētnieki izstrādā promocijas darbus, savukārt maģistrantūras programmu Latvijas universitātēs apgūst seši darbinieki. Iespējams, zinātnieku saimi drīzumā papildinās pieci šobrīd vēl bakalaura programmā studējošie.

Institūta infrastruktūra ir papildinājusies ar zinātniskiem pētījumiem nepieciešamo aprīkojumu – spektrofotometru, optisko sēklu masas izmēru noteikšanas iekārtu, lamināro bloku, vertikālo laboratorijas autoklāvu Priekuļos un viskozimetru, iekārtu kompleksu augšnes īpašību noteikšanai, spektrofotometru, lineāro kratītāju, pH metru, lapu laukuma indeksa un laukuma mērīšanas iekārtu, GPS iekārtu koordināšu un lauka izmēru noteikšanai un lāzertālmēru Stendē.

Lauku pētījumiem gan Priekuļos, gan Viļānos nodrošināta jauna lauka izmēģinājumu tehnika – izmēģinājumu kombains, mazgabarīta traktors, graudu paraugu tīrāmā iekārta. Papildus dažādu projektu finansējumam pašu līdzekļi ieguldīti graudu ventilējamā torņa uzstādīšanai Priekuļos.

Institūtā šogad noslēgsies projekts "LLU un tās pārraudzībā esošo zinātnisko institūciju pēniecības, attīstības infrastruktūras un institucionālās kapacitātes stiprināšana" Nr.1.1.1.4/17/I/003, kura ietvaros Stendes pēniecības centrā ir uzbūvētas jaunas modernas siltumnīcas selekcijas pētījumiem, kurās būs iespēja

veikt pētījumus kontrolētos apstākļos, kā arī nodrošināt jaunu metožu ieviešanu selekcijā. Savukārt Priekuļu zinātnieki varēs strādāt atjaunotās, gaišās, siltās un moderni aprīkotās laboratorijās.

Savu darbību jaunā kvalitātē turpina Graudu tehnoloģijas un agroķīmijas laboratorija. Laboratorijas jaunās vadītājas Ievas Valdmanes vadībā iziets reakreditācijas process nākamajiem pieciem gadiem un ieviestas jaunas metodes – peroksīda skaitļa noteikšana, kustīgā sēra $\text{SO}_4\text{-S}$ un amonija slāpekļa $\text{NH}_4\text{-N}$ satura noteikšana augsnē.

Stendes pētniecības centrs turpina īstenot sadarbību ar Latvijas Lauksaimniecības universitāti un Kandavas lauksaimniecības tehnikumu prakšu organizēšanā. 2020. gadā Priekuļos un Dižstendē tika atbalstīts ikgadējais Nodarbinātības valsts aģentūras pasākums "Nodarbinātības pasākumi vasaras brīvlaikā personām, kuras iegūst izglītību vispārējās, speciālās vai profesionālās izglītības iestādēs", kura laikā jūlijā un augusta mēnesī skolēni varēja gūt pirmās darba iemaņas.

Priekuļos veiksmīgi darbojas Latvijas laukaugu selekcijas muzejs, kurā skolēni, studenti un citi interesenti iepazīst selekcijas un sēklkopības vēsturi un šodienas tehnoloģijas. Dižstendē tūristu grupas no dažādiem Latvijas novadiem aktīvi izmanto iespēju paciemoties Stendes pētniecības centrā un noklausīties lekciju "Graudaugi – možumam un veselībai", pēc lekcijas ekskursiju grupas piedalās graudaugu ēdienu un dzērienu degustācijā.

AREI 2020. gadā ar atvērtu sirdi ir dalījies ar savām zināšanām un jaunajiem produktiem ar jebkuru interesentu arī Āraišu Maizes dienās un Brīvdabas muzeja Ražas svētkos.

Dzīve prasa kustību.... (Aristotelis)